

LIDÉ

Jubilanti společnosti

Česká geografická společnost má tu čest poblahopřát všem svým členům, kteří v posledním půlroce roku 2018 oslavili významné životní jubileum.

90 let: Ing. Radan Květ, CSc.

80 let: RNDr. Milan Holeček – Jaroslav Klempíř

75 let: Lubomíra Janouchová

70 let: Mgr. Marie Mánková – RNDr. Hela Škarková

65 let: prof. RNDr. Vladimír Baar, CSc. – doc. RNDr. Zdeněk Lipský, CSc. – RNDr. Jiří Tomeš, Ph.D.

60 let: RNDr. Tomáš Kučera, CSc. – Jan Kubovský

55 let: RNDr. Alena Chvátalová, Ph.D. – Mgr. Zdeněk Reitspies – Mgr. Zdeněk Strašák – RNDr. Jan Vozáb, Ph.D.

50 let: Mgr. Ivana Češková – Mgr. et Mgr. Peter Mackovčín, Ph.D.

Blahopřejeme všem oslavencům a zároveň děkujeme všem členům společnosti, kteří se v roce 2018 dožívají významného jubilea, za jejich práci pro českou geografii.

Docent Antonín Buček odešel

Dne 4. března 2018 nás ve věku 75 let opustil významný badatel, člen České geografické společnosti a renesanční osobnost doc. Ing. Antonín Buček, CSc. Měl jsem tu čest se s ním potkávat na pravidelných zasedáních redakční rady časopisu *European Countryside* a jeho přístup, kritický pohled na předkládané texty, ale současně i laskavost a pochopení pro začínající autory, byly příslovečné. Jeho hluboký hlas, který vycházel zpod mohutného plnovousu, dovedl vždy v pravou

chvíli usměrnit debatu, vystihnout podstatné, nebo správně a klidně shrnout rozdílná stanoviska. Jeho odborná erudice i lidská zkušenost a velká síla osobnosti byly pro každého, kdo se s doc. Bučkem mohl setkat, zcela ohromující. Ve svém okolí představoval nezpochybnitelnou odbornou autoritu a jeho názor, postoj měl prostě váhu.

Docent Buček patřil spolu s již zemřelými Igorem Mícha-lem, Ivanem Dejmalem a Josefem Vavrouškem k zakladatelské generaci moderního přístupu ke krajině jako k živému pro-storu, který se stále vyvíjí a proměňuje. Nikdy nepatřil mezi dogmatiky, který by nadřazoval jednu funkci, jeden přístup ke zkoumanému prostoru a vždy chápal nutnost integrace společnosti a krajiny v moderním prostoru. V jeho odchodu ztrácí česká věda o životním prostředí, ale i moderní geografie významnou určující osobnost a bude velmi obtížné, ne-li nemožné, doc. Bučka nahradit.

Radim Perlín

Podrobnější pohled na život a dílo doc. Antonína Bučka jsme publikovali u příležitosti jeho 75. narozenin v starším čísle Informací ČGS (36, 2, 60–62) na podzim roku 2017 z pera Jana Laciny.

Docent Milan Václav Drápela osmdesátiletý, docent Milan Václav Drápela zemřel

K radosti svých blízkých, kolegů a přátel se dne 21. dubna letošního roku 2018 dožil úctyhodného věku osmdesáti let významný český geograf a kartograf, vědecký pracovník a vysokoškolský učitel pan doc. RNDr. Milan Václav Drápela, CSc.

Ke zděšení a smutku těch samých je ale 13. srpna téhož roku 2018 zastihla zpráva zcela opačná, a to, že týž pan docent již není mezi živými. Autora dokonce o dva dny později. Proto má tento drobný příspěvek dva nadpisy.

Před pěti lety, v roce 2013, při příležitosti dovršení 75 let života, popsal za kolektiv Geografického ústavu Masarykovy univerzity jeho dosavadní působení pan Mgr. Zdeněk Stachoň, Ph.D. (viz Informace ČGS, 32, 2, 81–83).

Není takřka co dodat, a proto si dovolím, coby žák a přítel pana docenta, jen několik osobních vzpomínek.

Pana docenta jsem jako osmnáctiletý student geografie poznal v roce 1967. Vysoký, štíhlý, vždy uhlazený, vybraných způsobů, znalý, pracovitý a nesmírně pečlivý.

V té době byl již správcem mapové sbírky. Byl to pan prof. RNDr. Bohuslav Šimák, kdo mě přivedl k mapám a pan docent, kdo tento vztah utužil až do dnešních dnů, a kdo mě naučil mapy vnímat nejenom jako zdroj informací, výsledek práce mnoha oborů, výtvarný projev, ale i jako sbírkový předmět. A to všechny mapy, především ale staré rukopisné mapy a staré tisky.

Dodnes si pamatuji, jak opatrně s nimi zacházel, jak je vůbec bral do rukou, jak je pokládal, případně stácel, a jak je přenášel. Když jsem získal jeho důvěru, představil mi Komenského mapu Moravy a Opavska v originále. Díky němu jsem ji poznal o něco hlouběji, než bych ji poznal jen studiem tehdy dosažitelné odborné literatury a reprodukcí, především jsem ale poznal, jak její přední a zřejmě nej přednější znalec je právě on.

Komenského mapa Moravy a Opavska (dále jen KMM) je (byla) celoživotní předmět zájmu a mapová láska pana docenta. Podrobně prostudoval všechna její vydání a dosažitelné výtisky, včetně odvozenin a podvrhů, taktéž její kopie, reprodukce a faksimile. Je (byl) skvělým znalcem její části mapové, ale i skvělým znalcem jejích případných rubových textů. Hluboké srovnávací studium vybraných tisků do nejmenších podrobností potvrdilo jeho úvahu, že vydání datované rokem 1627, v oné době považované za nejstarší, nejstarším vydáním není. Nezpochybnitelně prokázal, že existovalo vydání datované již rokem 1624. A to na základě jen nepatrných tiskových stop zbylých při pozdějších úpravách starší tiskové desky.

Lze jen litovat, že v době všech těchto šetření nebyly k dispozici současné technické prostředky, a že pan docent musel věnovat tomuto bádání obrovské úsilí a množství času.

Měl jsem možnost vidět jeho srovnávací průsvitku (pauzovací papír), kam černou a červenou tuší v nesmírně jemné kresbě zakresloval rozdíly mezi dvěma směrodatnými výtisky KMM obecně typu P a A, jak je později náležitě nazval. Již sama tato průsvitka by se měla stát sbírkovým předmětem dokládajícím náročnost tehdejšího výzkumu.

Pan docent je (byl) graficky nesmírně zdatný, je to (byl to) bravurní kreslič a tvůrce mapových popisů. Vše bez šablon, přímo z ruky a například, dle pravítka, tedy bez kružítká (sic!) vykresloval i bezchybné kružnice.

Svému výzkumu věnoval i nemálo vlastních finančních prostředků. Dnes se jeví přímo neuvěřitelné, co vše musel v minulém století, před rokem 1989, podstoupit, aby mohl uhradit několik políček černobílého filmu s reprodukcemi rubových textů na výtiscích KMM zaslaných mu z nejmenovaného nizozemského odborného pracoviště. Když si o ně napsal, nabízel za ně výměnou odborné tiskoviny, reprodukce, faksimile. Nestalo se tak, Nizozemci žádali platbu. Nikoli mnoho guldenů, avšak v době socialismu, v rámci plánovaného devizového hospodářství, nebylo možno si je legálně opatřit jako dnes. Pan docent se nakonec musel obrátit až na ministerstvo financí a tam mu, po důkladném zdůvodnění, byly tyto devizové

prostředky zcela mimořádně k tomuto účelu přiděleny. Směnný kurs byl velmi nevýhodný a pan docent musel sám uhradit vysokou částku.

Pan docent byl velice skromný, avšak vůči druhým nesmírně štědrý. Byl jsem svědkem, jak sám sobě to či ono odepřel, aby mohl nezištně pomoci druhým. Každému, ke všem byl ochotný a obětavý.

Jeho velkorysost se nakonec potvrdila i v tom, že se ve prospěch Muzea Komenského v Přerově vzdal svých vlastních dvaadvaceti map Moravy od Pavla Fabricia i Jana Amose Komenského, původních vzácných tisků, kterými se mohl těšit až do konce svých dnů. Darem čtyř a prodejem osmnácti. Tím významně napomohl k rozšíření nejcennější části tamních muzejních mapových sbírek. S muzeem v tomto oboru dlouhodobě odborně spolupracoval, a to ještě i ve vysokém duchodovém věku.¹

Pan docent byl všeobecně oblíben a vážen. Svými studenty, kolegy, kýmkoli, s kým jednal. Jako člověk, učitel, vědec. Je mnoho lidí, kteří mu mají být co vděční. Já patřím mezi ně, pro mě byl obdivovaným vzorem.

Jak jsem na počátku pana docenta popsal, přesně takového jsem ho potkal ještě letos při oslavě jeho 80. narozenin v prostorách mapovny Geografického ústavu Masarykovy univerzity dne 13. června 2018, dva měsíce před jeho skolem. Vysoký, štíhlý, uhlazený, důstojný. Jen měl plnovous a byl již přirozeně šedivý. To jsem ho viděl naposledy.

Své stručné vzpomínky na pana docenta RNDr. Milana Václava Drápelu, CSc. a upřímné ocenění jeho osoby a práce, při příležitosti dovršených 80 let života, jsem začal psát jako o člověku žijícím s tím, že panu docentovi po zásluze snad učiním i radost, a že mu v závěru textu popřeji nejméně dalších deset let šťastného života. Nestalo se. Osud rozhodl jinak. Nyní text dokončuji jako již jen ohlédnutí.

Ohlédnutí za milým a vzácným člověkem, který odešel tak předčasně.

Už nám jen zbývá – Sbohem pane docente (milý Milane), díky za vše a Čest jeho památce!

Tomáš Grim

Skaut a vášnivý filatelista Lan odešel na svou poslední stezku k Pánu

Mezi námi skauty mu snad nikdo neřekl jinak než Lan. Šibalský úsměv plný upřímnosti, tak si pamatuji Milana V. Drápelu z činnosti Klubu skautských sběratelů Junáka, v jehož vedení jsme společně strávili tři první roky nového milénia. Já, mladé ucho, on, zkušený a uznávaný sběratel. Protože byl vášnivý filatelista,

¹ Informace laskavě poskytla vědecká pracovnice Muzea Komenského v Přerově paní Mgr. Helena Kovářová.

psal do ZIPSSu, jak se říká časopisu skautských sběratelů, o poštovních známkách, Poště českých skautů a podobných tématech. Kdyby nebyl geograf a kartograf, byl by jistě historik. Při odkrývání historie byl navíc vždy pečlivý, sledoval do detailu souvislosti, protože píle a pečlivost byly jeho ústředními vlastnostmi. I díky nim objevil nejstarší výtisk Komenského mapy Moravy.

Ve Střelících u Brna, kde žil, se podílel na založení skautského střediska Junáka a do svých posledních dní byl jeho tamním duchovním vůdcem. Skautský slib je velkým závazkem k pomoci a službě, a to nejen ve chvílích, kdy je toho zapotřebí. Když se v roce 2003 ocitla albertovská kartografie bez pedagogů, přes svůj tehdy již seniorský věk proto neváhal a jezdil pravidelně z Brna do Prahy učit teorii kartografie. V důsledku toho jsme se scházeli už nejen ve skautském, ale on také jako dočasný pedagog na Univerzitě Karlově a já jako student tamního magisterského studia. Téhle situaci jsme se pak oba smáli. Stal se dokonce oponentem mé diplomové práce a byl jedním z oponentů mé disertační práce. Byli jsme si tak nějak souzeni. V žádném případě mne však nešetřil, protože spravedlivost mu byla nade vše. Později už jsme bohužel neměli tolik příležitostí se potkat, stále však slyším jeho typický hlas s uklidňující dikcí a brněnským akcentem.

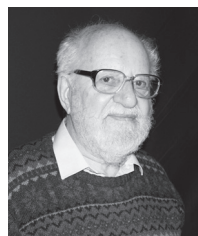
Nelze než souhlasit s doktorem Grimem, že to byl vzácný a skromný člověk, kterých je bohužel v každém oboru jako šafránu. Lane, přes náš věkový rozdíl, si myslím, že jsme byli přátelé, proto mne zpráva o Tvém odchodu k Pánu opravdu zasáhla. Nemám však strach, protože vím, že se opět potkáme.

Jan D. Bláha

Významné životní jubileum Radana Květa

Před pěti lety jsme přáli Ing. Radanu Květovi, CSc. k jeho 85. narozeninám pevné zdraví, neutuchající činorodost i hodně elánu do dalších let při stálém zachování širokého badatelského záběru. Jsem rád, že přání bylo vyslyšeno a že 14. dubna letošního roku oslavil Radan Květ 90. narozeniny. Podrobně bylo o jubilentovi referováno v Informacích ČGS (32, 2, 77–79), dovolím si tedy alespoň stručné shrnutí.

Radan Květ se narodil 14. dubna 1928 v Opavě, kde v roce 1947 odmaturoval na gymnáziu. Pak je jeho působení již spojeno s Brnem, kde v roce 1952 ukončil studium chemického inženýrství na Vysoké škole technické (dnešní Vysoké učení technické). Zabýval se nejdříve chemií v Lachemě Brno (do roku 1957) a následně hydrogeochemií ve Výzkumném ústavu naftovém v Brně, z něhož po reorganizaci (1964) vznikla pobočka Ústředního ústavu geologického v Brně (v současnosti Česká geologická služba, pobočka Brno). V roce 1976

nastoupil Radan Květ na Geografický ústav ČSAV v Brně, kde se výrazně věnoval problematice geotektoniky ve vazbě na planetární ekvidistanční poruchové systémy a jejich projevům na základě DPZ včetně jejich geografických aspektů. Jeho práce začínají směřovat do širší geografické problematiky k regionalizaci krajiny i k systémovému přístupu hierarchizace geografických věd. Komplexní pohled na krajinu současně s dobrými historickými znalostmi přivedl jubilanta koncem 80. let minulého století k problematice prehistorickým stezek a jejich projevům v krajině. Tomuto studiu se věnoval i po odchodu do penze v roce 1991. Bádání o starých stezkách významně faktograficky i metodologicky rozšířil. Nauku o starých stezkách označil v roce 2007 jako stibologii. V rámci této problematiky publikoval řadu článků i monografických výstupů, k nejvýznamnějším patří jeho kniha z roku 2011 – Atlas starých stezek a cest na území České republiky. Při badatelských aktivitách organizoval i mnoho seminářů ke starým stezkám (v Národním památkovém ústavu, pracoviště Brno, v Geografickém ústavu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity), pod patronací Jihomoravské pobočky ČGS. I v současné době se aktivně účastní seminářů a konferencí k historickým komunikacím např. mezinárodní konference Výzkum historických cest v interdisciplinárním kontextu II (11.–12. září 2014), Výzkum historických cest v interdisciplinárním kontextu III (2.–3. listopadu 2017), které uspořádalo Centrum dopravního výzkumu v Brně.

Aktivity jubilanta Radana Květa by nebyly úplné bez zmínky o jeho silných vazbách na kulturu a kulturní aktivity. Věnoval se činnosti v rámci Klubu přátel výtvarného umění, organizování výstav a rovněž publikování o kulturně-historických pamětihodnostech i akcích. Rozsáhlé aktivity jubilanta byly oceněny Zastupitelstvem města Brna udělením Ceny města Brna pro rok 2012.

Je zapotřebí s potěšením zdůraznit, že i v posledních 5 letech přidal Radan Květ ke svému obrovskému počtu (téměř 1250 odborných i popularizačních článků, včetně monografií a recenzí) další publikační výstupy. Přibýlo časopisecky vydaných 50 příspěvků z části na téma starých stezek, z části zaměřených biograficky. Zde zmíním zejména článek *Past and Future of Geosciences – about regularity as a phenomenon in geosciences* (Zeitschrift für geologische Wissenschaften, 41/42, 3, 145–165), kde autor předkládá svůj pohled na hierarchii v přírodních systémech s ohledem na planetárně-ekvidistanční systémy a následné odvození časové tabulky, významnou pozornost věnuje v článku i sítím starých stezek v krajině a stibologii.

Jubilant své komplexní znalosti kulturně-historické i přírodovědné citlivě propojil a v posledních pěti letech pravidelně každoročně publikoval v Nakladatelství Šimon Ryšavý v Brně. Knihy obsahují nejen tematiku starých stezek, ale i pojednání o městě Brně, které autor dobře zná s ohledem na kulturně-historické stavby i významné historické mezníky až k propojení na současnost. O širší publikační tematiky jubilanta svědčí i seznam na konci medailonku.

Je nejen přáním mým, ale i všech geografických kolegů a přátel, aby Ing. Radan Květ, CSc. pokračoval ve zdraví, pohodě a plný elánu ve svých širokých

badatelských a publikačních aktivitách. A jak jubilant píše ve své knize *Nevšimavost lidí procházejících po brněnských ulicích* z roku 2017, že máme v Brně na co hledět, když se konečně odhodláme dívat se kolem sebe, ať tedy jubilantovi mnoho dalších let vydrží nejen to dívání se kolem sebe, ale i putování jak po Brně, tak i mnoha dalších krásných a zajímavých místech, se kterými nás pak seznámí ve svých publikacích.

Karel Kirchner

Seznam významných monografií Ing. Radana Květa, CSc. za posledních pět let:

KVĚT, R. (2013): Nejen stavby kulturního Brna. Nakladatelství Š. Ryšavý, Brno.

KVĚT, R. (2014): Minulost člověka a staré stezky. Nakladatelství Š. Ryšavý, Brno.

KVĚT, R. (2016): Historie Brna (z pohledu na zaniklé/zmizelé objekty Brna ale i na příklady ze současných náměstí a ulic). Nakladatelství Š. Ryšavý, Brno.

KVĚT, R. (2017): Nevšimavost lidí procházejících po brněnských ulicích. Nakladatelství Š. Ryšavý, Brno.

KVĚT, R. (2018): Brno ve výročí: Předpoklady jeho zrodu, vývoj města až po vznik největšího střediska kultury na Moravě. Nakladatelství Š. Ryšavý, Brno.

Doktor Milan Holeček jubilem

18. května 2018 se dožil jeden z neaktivnějších českých geografů 80 let. RNDr. Milan Holeček v průběhu 55 let své pracovní kariéry pracoval na více pozicích a v řadě institucí. Na všech těchto místech pracoval jako autor, editor, oponent článků, učebnicových textů a zakladatel časopisů či jejich rubrik. Nenápadná, ale dlouhodobá aktivita využívající mnoha kontaktů se zajímavými a chytrými autory vedla k mimořádné autorské a editorské stopě v pražské, respektive celé české geografii, kterou se tento pracovitý geograf prezentoval.

Ukončil tehdejší gymnázium nazývané Jedenáctiletá střední škola v Praze 5 roku 1956 a byl přijat ke studiu na pražskou Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy jako student učitelského zaměření kombinace zeměpis-biologie. V roce 1961 ukončil studium jako promován geograf. Svoji odbornou kariéru zahájil na střední všeobecně vzdělávací škole v Chomutově. V letech 1962–1965 pracoval v tehdy nově založeném Geografickém ústavu ČSAV (pražská pobočka) se zaměřením na ekonomickou geografii a geografii rozvojových zemí. Vedle toho externě působil na Univerzitě 17. listopadu, kde přednášel uchazečům z rozvojových zemí regionální geografii světa. Zhruba v tomto období se zapojil do další aktivity jako člen redakční rady Bulletinu rozvojových zemí při Ústavu pro mezinárodní politiku. Po necelém desetiletí od ukončení vysokoškolského studia a řadě zaměstnání

dokončil externí aspiranturu předložením kandidátské práce. V napjaté atmosféře normalizace mu nebyla obhajoba kandidátské práce z politických důvodů umožněna. Titul RNDr. získal Milan Holeček v roce 1970.

Určitým zlomem odborné kariéry byl rok 1965, kdy nastoupil do Nakladatelství ČSAV (v současnosti Academia) jako vedoucí redaktor zeměpisného popularizačního měsíčníku *Lidé a země*. Tam se mu podařilo pozvednout úroveň publikovaných článků a také obnovit vydávání *Ročenky Lidé a země*, kde až do roku 1986 redigoval její svazky a byl členem její redakční rady. Tato jeho aktivita představuje mimořádný význam v propagaci geografie a geografického vzdělávání, kde byl častým iniciátorem zajímavých článků či kapitol nejen ve zmíněném časopise, ale i ve *Sborníku České geografické společnosti*, ale i v řadě dalších popularizačních časopisů a také v rozhlasu. Celkem publikoval několik set článků, recenzí a zpráv. Jeho lektorské posudky (bylo jich přes 250) vyžádané nakladatelstvími, jako byl *Orbis*, *Panorama*, *Olympia*, byly promyšlené a výrazně doplňovaly předkládané texty původní tvorby či překladatelské počiny a bez nadsázky je možné říci, že těmito aktivitami výrazně přispíval k narůstající prestiži geografie v laické i odborné veřejnosti. Připravil desítky recenzí geografické a cestopisné literatury a také připravil několik scénářů jednak pro *Krátký film Praha*, tak také pro Československou televizi. Za dlouholeté popularizační úsilí a šíření poznatků a výsledků základního výzkumu byl RNDr. Holeček oceněn v roce 1985 udělením Geny ČSAV.

V roce 1985 se vrátil na pražskou pobočku Geografického ústavu ČSAV, kde působil jako vedoucí oddělení kartografie, později pak jako vedoucí celé pražské pobočky Geografického ústavu. Spolu jsme v počátku devadesátých let, kdy byl nesmyslně rušen Geografický ústav „odborníky“ zcela odlišných oborů vědy (faktickým důvodem byl nedostatek peněz pro ČSAV), prosadili převedení pracovníků pražské pobočky pod geografickou sekci pražské Přírodovědecké fakulty. Tento krok byl pro rozvoj pražské geografie zcela zásadní a přispěl k rozvoji badatelského výzkumu, publikačních, a i projektových aktivit. Na PŘF UK působil do roku 1996. Zároveň však dr. Holeček externě pracoval jako šéfredaktor a autor v Nakladatelství České geografické společnosti, kam na plný úvazek přešel v roce 1996. Výběrem autorů a zaměřením připravil několik řad zeměpisných učebnic, na některých se podílel také jako autor. V této funkci pracoval do počátku 21. století, externě s ním spolupracuje dodnes. V dobách, kdy se Nakladatelství ČGS potácelo nad propastí, jsme společně usilovným jednáním dokázali Nakladatelství ČGS převést do aktivit dr. Taliána, kde funguje dodnes.

Další významnou stopou dr. Holečka jsou aktivity věnované dlouholeté práci pro Českou geografickou společnost. Jednak pracoval léta jako člen Hlavního výboru ČGS, jednak se spolupodílel na práci redakčních rad jako člen či vedoucí u všech tří časopisů ČGS vydávaných, v některých letech jako výkonný redaktor.

Milan Holeček byl svým dlouholetým odborným působením autorem a spoluautorem více než 20 učebnic zeměpisu pro základní a střední školy (např. *Železniční*

zeměpis 1984, *Geografia* 1991, *Zeměpis cestovního ruchu* 1999, *Zeměpis České republiky* 2003, *Zeměpis pro střední odborné školy a učiliště* 2004, *Zeměpis světa 1–2 ad.*). Napsal a vydal v několika jazykových mutacích popularizační knihu *Les Merveilles de notre Terre* (ARTIA 1987), *Obrazový atlas České republiky* (s P. Červinkou, Slovart 2002), turistického průvodce *Lužické hory* (Olympia 2004), obsáhlou publikaci *Skvosty Evropy – Velká kniha památek* (Ottovo nakl. 2011) věnovanou Světovému dědictví UNESCO. Pro nakladatelství Kartografie redakčně zpracoval a byl spoluautorem tří svazků knižního vydání *Cestománie* (2006–2007) a publikace *Ohniska napětí* (2007), v roce 2013 mu ve stejném nakladatelství vyšel vlastní populárně-naučný titul *Planeta Země – od pólu k pólu*.

Jak jsem Milana Holečka potkával jako staršího kolegu, vždy jsem se s ním mohl setkat, poradit a dohodnout, neboť povahově je velice vstřícný a ochotný. Takže mu nejen já, ale všichni bývalí kolegové z Albertova přejeme pohodu, klid a hlavně zdraví. A myslím, že se k nám připojí všichni, s nimiž se v odborných i společenských aktivitách v minulých šedesáti letech potkal.

Milane, mnoga ljeta, živijó!

Ivan Bičík

Jaroslav Klempíř osmdesátníkem

Některé věci jsou těžko k uvěření. Když jsem na jaře letošního roku dostal od manželů Klempířových pozvánku na oslavu významného životního jubilea Jaroslava, musel jsem se napřed dvakrát podívat do kalendáře a počítat jaké jubileum bude pan Jaroslav Klempíř slavit. U muže to snad není indiskrece, když uvedeme, že se polárník Jaroslav Klempíř skutečně narodil 21. května 1938, a tedy letos oslavil 80. narozeniny.

Pan Jaroslav Klempíř spolu se svojí ženou paní Alenou patří mezi ty věčně zvědavé a věčně toužící po nových výzvách. Proto také nemůže svůj život naplnit stejně jako my všichni ostatní jednou hlavní aktivitou, činností. Po dráze koncertního umělce a hráče v několika českých i zahraničních filharmonických orchestrech se spolu s manželkou rozhodl naplnit dětský cen a vyrazit do země chladu a ledu, do Grónska. Většina z nás by se v hodně dospělém věku spokojila s jednou návštěvou a následně bychom do omrzení vyprávěli zážitky ze čtrnáctidenního pobytu v tak exotické části světa. Jaroslav a Alena se ale rozhodli zcela jinak. Když do Grónska, tak pořádně. Rozhodli se s vášní cestovatelů zkoumající dosud neprozkoumané poznat Grónsko hodně zblízka. Proto začali do Grónska jezdit pravidelně a stále na delší dobu, až se dokonale po pěti letech szili s místními Inuity a již nebyli považováni

za okukující turisty, ale za pravé Gróňany. Však také, když spolu vypráví pro různé společnosti o Grónsku, mluví o naší zemi a myslí tím pochopitelně Grónsko, výklady zahajují grónskou hymnou a nutí posluchače zpívat text s nimi. Když jsme se v tropickém letošním létě potkali, dozvěděl jsem se, že „u nich“ v Grónsku je krásných 10 °C a krásně prší.

Práce pana Jaroslava a Aleny Klempířových je neobyčejně široká. Jako první ve své knize Grónsko – ostrov splněné touhy přinesli do českého prostředí podrobné informace o významu Moravských bratří pro formulaci jazyka Inuitů v Grónsku a jejich významu pro formování grónské slovesnosti a sebeurčení. Při svých dlouhodobých pobytech mezi svými ve vesnici Ilulissat na západním pobřeží a vysoko nad polárním kruhem mohou nejen zvenku sledovat život místních lidí, ale přímo se do místní komunity zapojit, společně slavit tradiční svátky nebo například Vánoce. Ve chvíli, kdy žijí a chovají se stejně jako místní, jsou prostě místní, proto Jaroslav a Alena mohou mluvit o svém Grónsku a svých přátelích nejen v městečku Ilulissat, ale i v dalších městech a sídlech podél pobřeží.

Jejich příběhy o cestách se psím spřežením daleko na grónský ledovec, sledování telení ledovce z moře, nebo objevitelské plavby v ledové třišti, která každou chvíli hrozí, že loď sevře a nepustí dále, jsou dech beroucí. Je zajímavé, že manželé Klempířovi mnohem raději jezdí do Grónska v zimě, v době polární noci, než v létě, tedy v době polárního dne. Pro biorytmus člověka je mnohem snazší adaptovat se na tmou během dne, než na denní světlo a slunce během noci. Bohužel i jejich dlouhodobý pobyt v polárních oblastech přináší nezvratné důkazy o rychle postupujícím globálním oteplování, ústupu ledovců a změně klimatu. To přináší na jedné straně úsměvné historky o první vypěstované zelenině v Grónsku na zahrádce u Klempířových, ale také hrozbu postupné vyšší dostupnosti, a tedy i exploatace rozsáhlého nerostného bohatství na pobřeží a v šelfovém moři podél největšího ostrova na světě. Zvýšení lodní dopravy po potenciálním celoročním otevření Severozápadní vodní cesty arktickou Kanadou přinese také větší dopravní napojení Grónska do globálních dopravních cest, ale i ztrátu jedinečné a srdečné atmosféry mezi Gróňany.

Jaroslav má společně s paní Alenou dar zajímavě vyprávět o jednotlivých zážitcích a příbězích z Grónska a společně mají připravený velmi zajímavý výklad o životě v Grónsku. Při jakékoliv diskuzi nebo setkání a panem Jaroslavem Klempířem mi nezbyvá než tiše závidět. Tento „Eskymák“ překypující vitalitou a spřádající smělé plány na další a další cesty do Grónska a současně neúnavně jezdící po celém Česku, aby mohl seznámit s životem v Grónsku další a další posluchače, je k nezastavení. Spolu s ním i jeho žena Alena, kterou jsem při příležitosti jejího jubilea již jednou nazval „Polárkou“ (viz Informace ČGS, 34, 1, 87). „Eskymák“ s „Polárkou“. Tandem k neutahání.

Přeji vám, pane Jaroslavě „Eskymáku“ Klempíři, ještě mnoho objevitelských cest do Vašeho milovaného Grónska, ještě mnoho cest se psím spřežením na ledovce,

ještě mnoho cest v lodi do zátok pokrytých ledem a ještě mnoho dalších zážitků v Grónsku. My, Vaši posluchači a čtenáři, se tady v Česku na další a další Vaše vypravování těšíme.

Radim Perlín

75 let Lubomíry Janouchové

Lubomíra Janouchová je aktivním členem Polární sekce České geografické společnosti (PS-ČGS) již skoro 20 let. Pravidelně se účastní každoročních výročních zasedání PS-ČGS, kde velmi pomáhá při jejich organizaci a také zdárným průběhům setkání polárníků. Celé dění pečlivě každoročně dokumentuje v kronikách PS-ČGS. Jako skřivanská rodačka se aktivně podílí na popularizaci obce Skřivany (rodiště prvního československého polárníka v Antarktidě – dr. Václava Vojtěcha) a také na záchraně skřivanské myslivny, kde se dr. Václav Vojtěch narodil.

Děkujeme jí za obětavou pomoc a přejeme do dalších let hodně zdraví, pohody a elánu jako dosud, kdy dosáhla 75 let svého života.

Michal Janouch

75 let doktora Václava Smila

Je to už pěkně dávno. V červnu jsme byli vyzváni ke zvážení přihlášky ke studiu „solo“ geografie. V září 1962 přišlo rozhodnutí, že jsme byli vybráni, abychom po ukončení druhého ročníku zeměpis-biologie začali studovat odbornou geografii. Konkrétně nás bylo pět Milena Vogeltanzová (Blažková), Karel Brada, Zdeněk Ryšavý, Václav Smil a já. V říjnu se k nám přidal Černý, sice Čech, ale do té doby studující v Bratislavě. Tito všichni v letošním roce oslavili, či oslaví 75. narozeniny, tak bych rád, aby laická i odborná veřejnost na nás vzpomněly, zda jsme náhodou za sebou nenechali v oboru nějakou stopu. Ryšavý pracoval léta ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury, Milena Blažková zavrhl původní ideály o geomorfologii jako životní dráze a pustila se do cestování a psaní článků a knížek o vzdálených krajích. O Bradovi nevím nic, ten se mi ztratil hned po promoci v roce 1965. Vašek Černý končil se zaměřením na kartografii a s dobrou znalostí němčiny a jménem prof. Kuchaře za zády odešel do Bavorska,

kde se časem uplatnil v jedné významné kartografické firmě v Mnichově. Po roce 1990 přijel, přivezl kufr atlasů, map a turistických průvodců, které předal naší knihovně. A mě asi znáte. Takže zbývá Václav Smil, v posledních dvou letech se nějak investigativní pisálkové o něho začali hodně zajímat a objevila se o tomto kolegovi z našeho ročníku spousta zpráv, některé reálné, některé hodně senzacechtivé, pár zcela zavádějících. Takže mi dovozte speciální přání, pronést zdravici nejen zmíněné pěti, ale i nejmenovaným kolegům, kteří zůstali v učitelském studiu zeměpis-biologie. Ale především k Václavovi.

Jako student byl Václav vynikající a opravdu nemarnil čas. Geografie byla v té době opravdu „odborná“ jen svým názvem, jinak zcela převažovala tradiční popisná geografie téměř ve všech přednáškách. Výjimkou byl prof. Korčák, kterému jsme ale rozuměli v jeho úvahách jen občas, druhým pak externista prof. Hruška, později z praxe v Tepláně navrácení na fakultu Kühnl a Krajíček vnesli do výuky přece jen dost praktického uplatnění. Ve srovnání se situací dnešní musím zdůraznit, že to je prakticky nesrovnatelné jak v celkové kvalitě, tak rozsahem přednášek a seminářů. V takovém prostředí jsme měli dostatek času na další aktivity, a to dokázal Václav Smil velmi dobře využít. Nejen že zvládl odbornou angličtinu bez problémů, ještě stíhal navštěvovat kurzy v jazykové škole. Ze střední školy ovládal němčinu. Někdy ve čtvrtém ročníku přidal arabštinu. S chutí jsme četli tehdejší pro nás exotické polské časopisy *Poznaj Świat* a *Dookoła Świata*. A samozřejmě zvládal pro všechny tehdy povinnou ruštinu. Takže když končil studium, byl na tehdejší poměry nadstandardně jazykově vybaven. Býval výborným diskutérem, což se sice ve výuce moc nenosilo, ale v naší pěti/šestici hrál prim. V době uvolňování politického napětí šedesátých let se do našich představ o obrodě systému nezapojoval, shovívavě se usmíval a občas zdůraznil, že nás neosvobodila jen Rudá armáda, ale taky Američané, což dokládal důkladnou znalostí osvobození západního pohraničí ze západu. Pocházel z Kdyně u Domažlic, kde absolvoval s úspěchem tehdejší jedenáctiletou střední školu.

Václav Smil končil studium geografie v roce 1965 diplomovou prací na téma tehdy obvyklé *Geografický rozbor okresu Chomutov*. Název moc nevypovídá o obsahu, který byl na svoji dobu novátorský, obsahoval kapitoly: Úvod, Obyvatelstvo, Uhlí – energie, Znečištění ovzduší, Závěr. Určitě byl ovlivněn vedoucím Ing. Voráčkem, který působil na mosteckém pracovišti environmentálně zaměřeného ústavu ČSAV. Práce svým zaměřením byla jedna z prvních, která v polovině 60. let poukazovala na neudržitelnost stavu životního prostředí severočeské pánve a jeho dopadu na zdraví obyvatelstva. V seznamu literatury je citováno devět studií, z toho jediná česká. Poté Václav po vojně přešel na zmíněné pracoviště do Mostu a při zaměstnání v lednu 1969 předložil doktorskou práci (RNDr.) na téma *Světová a československá energetika*. Tato práce na 123 stranách textu se 157 tabulkami jako by předeslala Smilovo zaměření v celém profesionálním životě. Je složena ze tří

částí: *Světová energetika, Československá energetika, Energetika SHR*. V práci je navíc přiložen česko-anglický slovník energetických výrazů (7 stran). Celá práce je založena na maximálním využití především zahraniční literatury (40), a dále seznam časopisů, z nichž autor čerpal (9krát USA, 5krát britské, 4krát československé, 4krát SSSR, 2krát SRN a jeden mezinárodní). V době odevzdání doktorské práce Smil měl opublikované dva články v *Energy International*, dva v *Životném prostředí* a jeden ve *Vesmíru*. Takže kvalitou práce i publikačními aktivitami v roce 1969 obhájená studie by podle dnešních kritérií umožnila přiznání Ph.D. v geografii na PřF UK. Ve studii mne zaujal závěr vstupu, kde píše: „Z oken svého bytu (v Mostě) vidím komíny tří elektráren, kouř dalších dvou, zakladač na výsypce, krematorium a hřbitov. Nemyslím, že by právě tohle měl být výhled do budoucna pro tak krásnou krajinu“.

O rok později odešel do zahraničí, protože pochopil, že v Československu nastane doba temna, a tak své znalosti a rozhled musí uplatnit jinde. Nejdříve žil v USA, kde v roce 1972 získal titul Ph.D. na Pennsylvanské univerzitě a později se přesunul do Kanady. Nemohu komentovat jeho osudy neb jsme nebyli v kontaktu. Ale informace z poslední doby a možnost jejich ověření na webu ukazují, že Václav Smil se na Univerzitě v Edmontonu vypracoval na jednoho z nejvíce uznávaných vědců současného světa. Na rozdíl od úzce specializovaných odborníků většiny věd představuje skvělou ukázkou vědce syntetika, tedy člověka schopného přebírat výsledky (a také je ověřovat) mnoha oborů a z nich vytvářet mimořádně zajímavé závěry. Jeho publicitě bezpochyby přispěla skutečnost, že jeden z nejbohatších lidí světa – Bill Gates – je jeho nadšeným obdivovatelem a údajně přečetl všechny jeho knihy. Smilovo renomé bylo a dosud je v Severní Americe obrovské, ale u nás je téměř neznámý.

Z nepřímých svědectví o mimořádných výsledcích Václava Smila v geografické syntéze (mnozí by řekli polyhistorické syntéze) svědčí dva tituly konečně vydané v poslední době také česky (2017). Ale na jeho kontě je na čtyřicet knih a několik set odborných článků publikovaných v prestižních časopisech v uplynulých téměř 50 letech.

V konci května jsme oslavovali 25 let trvání Amerického semestru na PřF UK a jednou z pozvaných osob byla profesorka Marie Price, prezidentka American Geographical Society. Při debatě na slavnostním obědě jsem se jí zeptal, zda zná Václava Smila. Až když jsem řekl „Vaklav Smil“, hned věděla, o koho jde, a neopomněla zdůraznit, že jej slyšela na konferenci jako zvaného přednášejícího a že ji velmi zaujal. Ale vůbec netušila, že je původem z Čech a že studoval na PřF UK. A to je právě ten problém, neboť se původní vlasti a krajanům, kteří by se s ním chtěli setkat, úspěšně vyhýbá. Ty důvody jsou dva. Nerozptyluje se, soustředí se na práci, a to je pro mnohé neznámý pojem a neumí to pochopit. Druhým důvodem je asi to, že se stydí za aktuální situaci Česka a jeho politickou reprezentaci. Nikdy se do Československa nevrátil a do Česka také ne. Myslel jsem na to, že by se hodilo se k takovému vědeckému obrovi institucionálně přihlásit a pozvat jej

k přednáškám. Když jsem to předloni navrhl, tak byl nápad zamítnut. On se k nám nehlásí, tak se nebudeme doprošovat – zhruba takové bylo resumé. Škoda, myslím si, že mu docela rozumím! Přesto si dovolím připomenout, že pozvat takového hosta na oslavu 100 let Československého/českého státu by stálo na univerzitní úrovni za to. Obávám se však, že na Hrad (pokud by vůbec přijel) by určitě nešel!

Závěrem mi dovoluji poznámku. Myslím, že i z bídných poměrů české geografie šedesátých let lze vystoupit na vrchol vlastním mimořádným úsilím. Proto jsem tohoto „našeho“ člověka rád pro všechny připomenul.

Závěrem na dálku přeji kolegovi v dalekém Edmontonu pevné zdraví, klid na práci a spokojenost v osobním životě. Pokud Tě nepozve naše Alma Mater, já bych Tě osobně viděl moc rád!

Ivan Bičík

Přehled vybraných knih Václava Smila:

SMIL, V. (2017): *Energy and Civilization: A History*. MIT Press, Cambridge (MA).

SMIL, V. (2016): *Making the modern world: materials and dematerialization*. Lulu Press, Morrisville.

SMIL, V. (2013): *Harvesting the biosphere: What we have taken from nature*. MIT Press, Cambridge (MA).

SMIL, V. (2013): *Should we eat meat? Evolution and consequences of modern carnivory*. John Wiley & Sons, Chichester.

SMIL, V. (2010): *Energy myths and realities: bringing science to the energy policy debate*. Government Institutes, AEI Press, Washington, D.C.

SMIL, V. (2008): *Global catastrophes and trends: The next 50 years*. MIT Press, Cambridge (MA).

SMIL, V. (2005): *Energy at the crossroads: global perspectives and uncertainties*. MIT press, Cambridge (MA).

...a dalších asi 33 monografií. V češtině zatím z jeho publikací vyšlo:

SMIL, V. (2018): *Energie. Úvod pro začátečníky*. Kniha Zlín, Zlín.

SMIL, V. (2017): *Globální katastrofy a trendy*. Kniha Zlín, Zlín.

SMIL, V. (2017): *Jak se vyrábí dnešní svět. Materiály a dematerializace*. Bizbooks, Brno.

Sedmé kulatiny Marie Mánkové

Kolegyni Mgr. Marii Mánkovou známe od roku 1985, kdy nastoupila na Základní školu do Kostelce nad Labem, kde působila 32 let. Pedagogickou fakultu v Hradci Králové ukončila v roce 1970 a začala učit ve Vrchlabí, odkud pochází. Než se provdala za spolužáka z gymnázia, se kterým vchovali tři děti, už hodně cestovala, hlavně do cizích exotických zemí. Když byl manžel převelen do vojenského útvaru v Kostelci nad Labem, přestěhovala se za ním.

Po mateřské dovolené pak začala Maruška učit matematiku a zeměpis na místní škole, kde vypomáhala i při odchodu do důchodu. Žákům se jevila jako přísná, spravedlivá a zásadová. Pokud ji však nyní potkávají, rádi se k ní hlásí a vyprávějí nejen o svém životě, ale i o znalostech, které si odnesli z jejích hodin. Kolegové si ji pamatují jako vtipnou glosátorku dění ve škole i mimo školu, jako nadšenou obdivovatelku památek a neúnavnou cestovatelku.

Drobná sportovní postava a pevné zdraví jí umožňuje zdolat pěšky mnoho kilometrů. I dnes jezdí minimálně jednou týdně do Prahy vyhledávat zajímavá a nová místa. Spolu s manželem volný čas velice rádi věnují i svým dvěma vnoučatům. Nezapomíná ani na své bývalé kolegy, a tak se vrací do školy na společná setkání, aby si s nimi mohla popovídat a zavzpomínat si.

Přejeme Marušce do dalších let hodně zdraví, zdolaných kilometrů a mnoho pohody.

Zdenka Zelenková

Jubileum paní doktorky Škarkové

RNDr. Hela Škarková nastoupila začátkem devadesátých let na soukromé Gymnázium J. G. Mendela v Brně. Zde se rychle svou odborností a náročným, ale citlivým přístupem k žákům etablovala jako příkladný pedagog pro všechny učitele biologie a zeměpisu.

Její semináře byly žáky vždy žádány a vysoce hodnoceny. Vždy dbala na kvalitu výuky, její přípravě věnovala plno volného času a neváhala se vzdělávat i v pokročilejším věku. Svými osobními vlastnostmi byla morálním vzorem pro nás všechny.

Také svou pracovitostí pomohla vybudovat z tohoto gymnázia kvalitní, největší brněnskou soukromou školu.

I dnes, kdy už je Hela v důchodu, stále na zkrácený úvazek na našem gymnáziu učí. K tomu se maximálně věnuje své rodině, zejména svým vnoučatům.

Rádi se připojujeme k přání k jejímu významnému životnímu jubileu a do dalších let jí přejeme hodně zdraví a elánu.

*Za vedení Gymnázia J. G. Mendela
a I. Německého zemského gymnasia Jitka Kelbllová*

Jubileum Tomáše Kučery

Když jsem byl požádán redakcí o medailonek k životnímu jubileu, uvědomil jsem si neskutečnou věc – Tomáš Kučera oslavil letos v červenci šedesátiny. Jestli o někom platí rčení: ten člověk nestárne, je to právě Tomáš. Znáám ho od jeho studijních let – absolvoval v roce 1982 obor ekonomická a sociální geografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy – a musím potvrdit, že jak vizáží, tak svou neustálou aktivitou se za ta léta vůbec nezměnil.

Aktivita Tomáše Kučery spojené s jeho profesní činností jsou rozsáhlé a poměrně různorodé. Kdybych pojal tento medailonek tradičním způsobem, jako výčet činností jubilanta, nestačil by k tomu ani celý rozsah tohoto čísla Informací. Mám-li vypíchnout to nejdůležitější, co Tomášovu osobnost charakterizuje, pak to budou jeho organizační schopnosti. Tato vlastnost se začala projevovat již po dokončení studia v osmdesátých letech, ale plně se mohla rozvinout až po roce 1989 s otevřením hranic a postupným zapojováním Česka do Evropy. Byl to právě Tomáš Kučera, který v devadesátých letech svými aktivitami na poli mezinárodní spolupráce pomáhal otvírat dveře do Evropy pro české demografy a geografy. Mohu zde vzpomenout společné projekty s Amsterdamskou univerzitou nebo London School of Economics, ze kterých mimo jiné vzešly tři sborníky, které významně ovlivnily další směřování albertovské geografie. Stál v Česku u zrodu programu Tempus, který v devadesátých letech umožnil řadě studentů a akademických pracovníků první výjezdy na západoevropské univerzity.

Legendárními se staly jím pořádané letní školy demografie, které probíhaly v deseti bžích v letech 1989 až 1999. Přednášely na nich skutečné špičky evropské demografie a účastnili se jich studenti střední a východní Evropy včetně řady českých. Skutečným vrcholem v tomto období pak bylo uspořádání Regionálního kongresu IGU v Praze v roce 1994. Tomáš Kučera patřil k jeho hlavním organizátorům. Jednalo se o geografickou akci, která neměla a dosud nemá v Česku obdoby. Nesmíme ani zapomenout na jeho významnou úlohu při vzniku prvního samostatného akademického pracoviště demografie v Česku – katedry demografie a geodemografie na Přírodovědecké fakultě UK v roce 1990. Toto pracoviště vedl v letech 1998–1999 a od roku 2017 stojí opět v jeho čele.

S nástupem nového tisíciletí se Tomášovy mezinárodní organizační aktivity začaly stáčet na východ do postsovětských republik. Stává se koordinátorem řady projektů v rámci OSN programů (např. UNFPA) zaměřených na rozvoj demografie v těchto regionech. S jeho aktivitami se setkáváme v Kazachstánu, Uzbekistánu, Turkmenistánu či Bělorusku. V poslední době intenzivně pracuje v rámci české rozvojové pomoci na zdokonalení demografické statistiky a výzkumu v Moldavsku.

Významnou akcí v tomto směru byla i jím organizovaná magisterská a postgraduální výuka 40 kazašských studentů na UK.

Vedle organizačních činností je Tomáš samozřejmě aktivní i v oblasti vědy a výzkumu. Zde bych zdůraznil dva důležité aspekty: jednak je to propojování demografických a geografických přístupů v odborné práci – je v pravém slova smyslu geodemografem, a také orientace jak na základní akademický výzkum, tak na projekty zaměřené na praxi. Na jedné straně patří k významným odborníkům v oblasti teorie a metodologie demografického modelování a prognózování, na straně druhé je podepsán pod desítkami projektů řešících konkrétní demografické prognózy od úrovně městských částí přes města a okresy až po republiku jako celek. Autorský tandem Kučera – Burcin, se kterým jsem měl čest na několika projektech spolupracovat, je v této oblasti pojmem. Tomáš se také významně angažuje v různých komisích pro reformu důchodového systému v Česku. V posledním návrhu vzešlém z této oblasti je vidět jeho výrazný podíl.

Myslím, že k ocenění jubilantovy práce není potřeba velkých slov. Přejme Tomášovi do dalších let dostatek energie a entuziasmu, česká demografie i geografie jeho aktivit bude stále potřebovat.

Zdeněk Čermák

Jan Kubovský šedesátníkem

Honza od mládí miloval toulky v přírodě. Měl štěstí, že v turistickém oddíle ve Veselí nad Lužnicí poznal dobré vedoucí. Naučili jej, jak chodit krajinou a poznávat krásná místa. Jeho maminka v něm vychovala smysl pro důsledný životní styl. Po řadu let se o ni pečlivě stará, zvláště nyní, v době nemoci. Ve stádleckém učilišti nebyl pro své žáky jen učitelem, ale dokázal je přesvědčit, že získané znalosti v mládí budou pro jejich život užitečné.

V současné době vyučuje matematiku na středním odborném učilišti v Táboře. Je cvičitelem pěší turistiky v našem odboru KČT. Jeho výlety jsou zážitkem s poznáním přírody a míst, která navštívíme. Předem má každou akci pečlivě připravenou, vyhledá veškeré informace o cíleném objektu. Ať jsou to hrady, zámky, muzea, výstavy. Vždy objeví, co nejzajímavějšího se kde děje, významné akce, mimořádně přístupné objekty a také nejvýhodnější spojení do cíle. Obdivujeme jeho znalost možností cestování. Oblíbený je tradiční novoroční pochod přes Čertovu hrbatinu – letos to byl již 21. ročník! Rádi s ním poznáváme málo známá místa v Praze – zvláště dušičkové hřbitovy, kde vždy najde i hroby významných osobností. Právě tak pražské betlémy jsou každým rokem milým vánočním dárkem.

Mimořádnou péči věnuje značení turistických cest. Je značkařem od roku 1979 a za ta léta je to úctyhodných 428,5 km označených cest. Není to v současné době snadné. Změnami ve vlastnictví pozemků je nutné řádně si ověřit správnost cesty a často se stává, že je třeba vyznačit trasu novou. V jarních měsících si jeho výlety moc neužijeme. Se značkářským náradíčkem (což obnáší barvy, štětce, šablony, pilku, nůžky) prochází s dalším značkařem od března do května určený úsek. Mnohdy jsou to místa značně vzdálená od možné dopravy. Zacvičuje i nové, mladé značkaře. Dělá tuto práci rád a jako vše pečlivě, aby po jeho cestách nikdo neza-bloudil!

*Za Klub českých turistů Tábor
Jaroslava Vosátková*

Geografická výročí 2018

Rok 2018 je „osmičkový“ a tedy u nás plný výročí. 1848, 1918, 1938, 1948, 1968, zkrátka z oslav nevyjdeme. Samozřejmě, většinu z nich obstará práce historiků či politiků; ale i geografové mají co slavit, neboť jsou události z našeho oboru, jež nastaly před nějakým kulatým počtem let, a na které bychom neměli zapomenout.

To první výročí je mimochodem zcela zásadní. Letopočet **1518** je totiž vytištěn na nejstarší české kartografické památce, **Klaudyánově mapě**, vydané v Norimberku a jako na prvním díle svého druhu zachycující na ploše 46×55 cm území českého království s městy, hrady a řekami. Jejím autorem byl pravděpodobně lékař z Mladé Boleslavi, Mikuláš Klaudyán (zemřel 1521), sám známý i jako tiskař. Mapa je díky své grafické výzdobě včetně galerie erbů nejvyšších představitelů české šlechty také zdařilým výtvarným dílem a o kartografických kvalitách hovoří i to, že se kopírovala dalších skoro sto let. Od vytištění (zachovala se v jediném exempláři, uloženém ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích) uplynulo přesně 500 let.

Před 170 lety, dne 7. června 1838, se v Zámečku u Kroměříže narodil **Ferdinand Stolička** (1838–1874). Vystudoval kroměřížské gymnázium a univerzity ve Vídni

a Tübingenu, ale osudem se mu stala Indie, konkrétně její velehory. Působil tu ve službách Britské východoindické společnosti jako geolog, procestoval značnou část severní Indie, jako první zjistil, že Himálaj a Karakóram jsou dva odlišné horské systémy. V letech 1873–1874 se pak s tzv. Kašgarskou misí dostal až do oblasti dnešní nejzápadnější Číny a poznal i další asijské velehory, přičemž jím popsáné orografické uspořádání regionu je platné i v dnešní geomorfologii. Bohužel mise mu byla osudná: zemřel, zřejmě na následky výškové

nemoci, dne 19. června 1874 v Murghí a pohřben je v Lehu, v centru oblasti Ladakh („Malý Tibet“).

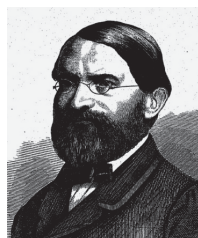
S Indií byl spjat i další český rodák, který Stoličku v úřadě nahradil: **Otakar Feistmantel** (1848–1891). Narodil se 20. listopadu 1848 v Staré Huti (dnešní Hýskov u Berouna) a vzhledem k tomu, že už jeho otec byl významným geologem, pokračoval ve stejném oboru. V letech 1875–1883 působil v Indii, poznal řadu jejích částí, a především se stal významným znalcem její neživé přírody; krom jiného se zasloužil o to, že název jednoho z místních knížectví (se zajímavými geologickými nálezy), Gondwana, se stal obvyklým označením pro pravěký kontinent na jižní polokouli. Roku 1883 se Feistmantel vrátil do Evropy a stal profesorem na pražské technice, ale už roku 1891 zemřel.

Slova geograf a cestovatel běžnému pozorovateli (bohužel) splývají – když se zeptáte na nejvýznamnějšího českého zeměpisce, nejčastěji vám lidé odpoví „Emil Holub“, který však neměl s výukou geografie nic společného. Ale právě v jeho době byl v Praze profesorem zeměpisu významný cestovatel, ovšem na německé univerzitě, kde v letech 1887–1907 přednášel **Oskar Lenz** (1848–1925). Rodák z Lipska (13. dubna 1848) podnikl tři cesty do Afriky: 1874–1877 do oblasti Guineje, 1880–1881 pak z Maroka do Timbaktu (jako teprve čtvrtý Evropan) a 1885–1887 napříč kontinentem přes Kongo a Velká jezera. Poté 20 let učil geografii v Praze, na důchod ale odešel do Soosu u Vídně, kde je i pohřben.

Vědecká geografie není jen o praxi, ale i o teorii, včetně filozofie oboru. Jejím zakladatelem u nás byl **Karel Boleslav Štorch** (1812–1868). Povoláním úředník se vědou zabýval spíše okrajově, ale občas do ní přeci zasáhl. Nejvíce v roce 1853, když v Časopise Českého musea publikoval článek *Pokus o zeměpis filosoficky pojatý*. Jeho pokus o spojení přírodní vědy s hegelovskou filozofií nicméně zapadl a jen občas si ho povšíml některý z historiků oboru. Zakladatel českého geografického myšlení zemřel 22. listopadu 1868 v Praze, pohřben je na vinohradském hřbitově.

Další připomínaný splnil obě výše zmíněné kategorie – byl cestovatelem i univerzitním profesorem – a přitom svým vzděláním pocházel z jiného oboru, byl totiž katolickým knězem, dokonce doktorem teologie. **Alois Musil** (1868–1944), narozený 30. června 1868 v Rychtářově u Vyškova, skutečně vystudoval bohosloví v olomouckém semináři, ale při dalším vzdělání na Blízkém Východě se doslova zamiloval do tajemství

Arábie. Stal se jedním z největších znalců dosud jen málo prozkoumaných oblastí pouští jihozápadní Asie, mj. objevil (1898) letohrádek Qusejr Amra z počátků islámské civilizace s unikátními nástěnnými malbami. Byl profesorem univerzit ve Vídni a pak v Praze; jeho díla, dosud nejpodrobnější knihy o severozápadní Arábii, vyšla ve Spojených státech (mj. s podporou mecenáše C. R. Cranea, který financoval i Muchovu *Slovanskou epopej*) a jako dosud jediného Čecha jej roku 1927 Americká geografická společnost ocenila Dalyho medailí.

„Již Stanislav Nikolau dí, že Praha jest velkým železničním uzlem...“, mudrují ve hře *Vest Pocket Revue* pánové Voskovec a Werich nad zašmodrchaným uzlem. Kdo byl ten pán, o němž se bavili? Rodák z Humpolce, **Stanislav Nikolau** (1878–1950), vystudoval pražskou univerzitu a řadu let učil po středních školách, znám byl

ale především jako autor učebnic a atlasů. Poté, co si odučil potřebná léta pro nárok na penzi, zanechal pedagogické činnosti a stal se nakladatelem – vydával populární knižnici *Země a lidé* a také časopis *Širým světem* (výtvarníka mu dělal tehdy mladý malíř Zdeněk Burian), předchůdce dnešních zeměpisných magazínů. Bohužel se ale také zapojil do politiky – před 2. světovou válkou na straně nacionální pravice, po ní pak jako jeden z hlavních odpůrců Edvarda Beneše, což ho nakonec dostalo až do vězení...a do zapomnění.

O půl generace mladší, než Nikolau, byl další z geografů meziválečné (a poválečné éry) – **Josef Pohl-Doberský** (1888–1967). Rodák z Dobrého u Dobrušky, jenž si také podle svého rodiště při poválečné degermanizaci změnil příjmení, byl po studiích středoškolským učitelem v Pardubicích a Praze; od 20. let se pak zapojil do výuky na pražské UK, kde se (po smrti Daneše a onemocnění Dvorského) stal profesorem. Jako první se například věnoval studiu dopravní dostupnosti a jejích změn, spojených s modernizací železnic a silnic. Pohlova hvězdná hodina ale přišla až po 2. světové válce, kdy jako profesor stanul v čele pražské geografie a zároveň byl v letech 1945–1956 také předsedou Československé společnosti zeměpisné. Od jeho narození uplynulo 16. března přesně 130 let.

Další výročí je dokonce dvojité: **Karl Adalbert Sedlmeyer** (1903–1988) má totiž jubilejní výročí narození i úmrtí. Rodák z Českých Budějovic (1. dubna 1903) vystudoval Německou univerzitu v Praze a stal se na ní asistentem Bernharda Brandta. Na rozdíl od svých dalších, „nacionálnějších“ kolegů

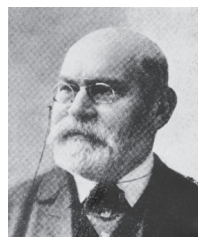
byl „Čechoslovákem“ (v některých materiálech byl dokonce označován jako Karel Vojtěch) a neměl problémy s úřady, naopak, zabýval se aktivně domácí geografickou problematikou včetně studia jezer v Tatrách a obyvatelstva Podkarpatské Rusi.

Po Brandtově smrti v lednu 1938 byl provizorně pověřen vedením geografického ústavu, ale definitivy se nedočkal – naopak po německé okupaci byli povoláni noví učitelé z Říše a Sedlmeyer, jako nespolehlivý, byl napřed poslán do Rostocku, poté dokonce na frontu. Po návratu ze zajetí (1946) už zůstal v západním Německu, učil na řadě škol (mj. v Řezně) a angažoval se v sudetoněmeckém krajaňském hnutí. Zemřel 14. března 1988 v Brannenburgu nedaleko Rosenheimu.

Jsou roky plné slavných narození, jsou také roky plné úmrtí – takovým byl například rok 1908. Tehdy série geografických nekrologů začala už v únoru – 23. února 1908 zemřel první český profesor geografie, **Jan Palacký** (1830–1908). Jediný syn „Otce národa“, Františka Palackého, vystudoval v Praze práva a poté ještě geografii v Berlíně, kde byl žákem slavného Karla Rittera. Již roku 1856 se habilitoval a vypadalo to na slibnou vědeckou dráhu, ale pak se na čas dal na politiku a podnikání; k vědecké práci se vrátil až koncem 70. let, s vidinou profesury po očekávaném (a 1882 provedeném) rozdělení pražské univerzity na českou a německou. Ani jeho mírně zmatečné přednášky, ani jeho encyklopedicky pojaté práce jak ze zoogeografie (ptáci, želvy...), tak z regionální geografie (navíc zhusta jen započaté a nedokončené), nezískaly větší oblibu. Přesto ale z jeho žáků vzešla celá řada kvalitních geografů v čele s Nikolaudem a Danešem.

Mnohem méně známý, ale jako geograf zřejmě významnější – to byl **František Augustin** (1846–1908). Rodák ze Sirákova u Polné vystudoval ještě ve Vídni, ale řadu let přednášel meteorologii a klimatologii na pražské univerzitě, kde je považován za zakladatele obou těchto oborů. Bez něj by například nevznikla známá meteorologická observatoř v Praze na Karlově. Přednášel ale i pro geografii (fyzická geografie v jeho podání byla rozhodně kvalitnější než u Palackého) a od roku 1904 stál, byť „provizorně“, v čele Geografického ústavu, byl také předsedou České společnosti zeměvědné. Obě tyto funkce vykonával až do smrti, která ho zastihla 1. prosince 1908 v Praze.

A třetí úmrtí z téhož roku: **Eduard Glaser** (1855–1908). Rodák z Podbořanského Rohozce, zapadlé vesničky kdesi pod Doupovskými horami, studoval na pražské polytechnice astronomii a geodézii, ale od mládí mu učaroval arabský svět. Pobýval v Tunisu, v Egyptě, ale nakonec se jeho životním osudem stal dosud málo známý Jemen. Do „země královny ze Sábý“ podnikl v letech 1882–1894 čtyři expedice, při nichž významně rozšířil znalosti o geografii i historii této jen v hrubých rysech známé země, a stal se tak zakladatelem sabeistiky jako vědního oboru. Od roku 1895 žil v Mnichově, ale marně se snažil získat stálou vědeckou pozici;

zůstal jakýmsi podivínem a nakonec opuštěn zemřel 7. května 1908. Pohřben byl na židovském hřbitově v bavorské metropoli.

Mohli bychom tu připomínat ještě celou řadu výročí úmrtí – Daneš († 1928), Kořenský († 1938), Hromádka († 1968) atd. – ale jednak rubrika není nafukovací, jednak mnozí už byli připomenuti jinde, nebo na ně dojde ještě v dalších letech. Nicméně aspoň jedno úmrtí na závěr ještě připomeňme.

Rodák z dnešní pražské městské části Modřan **Karel Anděl** (1884–1948) byl celý život učitelem na měšťanských školách, a měl celou řadu zájmů včetně vaření (v tom prý byl mistr). Do dějin se ale zapsal především jako kartograf, a to ne ledajaký – jeho hlavním zájmem byl Měsíc. Své celoživotní dílo, nazvané *Mappa selenographica*, publikoval roku 1926 jak na základě vlastních pozorování, tak na podkladech z různých světových observatoří. Ve 30. a 40. letech pracoval i na rozsáhlejší atlasu Měsíce, ale dílo již nedokončil, neboť 17. března 1948 náhle zemřel. Jeho urna je symbolicky uložena v jednom z opěrných sloupů petřínské hvězdárny.

Jiří Martínek